

KAPITOLY Z KULTÚRY 1

WEBINÁR NÁRODNÉHO
OSVETOVÉHO CENTRA

Líši sa rezortný prístup ku kultúre od akademického prístupu?

Význam prežívaných a spoločných aktivít pre lokálne spoločenstvá

„Gramatika“ kultúry (lokálneho) kultúrneho spoločenstva

O kultúre sa veľa hovorí a stále zostáva veľa otázok.

ZASE KULTÚRA?

TOTO SLOVO VIE POUŽIŤ KAŽDÝ ☺.

PLANTS
MAKE
HAPPY

They make us want to
smooch, neck and kiss.
They also make
our bottles.

Pojmy používame aj
bez toho, aby sme
poznali ich význam

Kultúra nie je Coca-
Cola.

plantwater
We're 100% water.
We're 100% natural.
We're 100% healthy.
We're 100% happy.

Coca-Cola
The Coca-Cola Company © 2004

Podľa britského teoretika Raymonda Williamsa je kultúra jedinečná tým, že je

- všedná
- bežná
- každodenná

Prečo práve tieto parametre???

Lebo kultúra človeka obklopuje a nemá pre nás byť LEN výnimočnou exkluzivitou.

Občianska spoločnosť ponúka účasť na kultúre ako súčasť štandard

- tzv. kultúrne práva

Kultúra každodenná aj exkluzívna

- ◎ základom kultúry je COLERE ANIMI - kultivácia, humanizácia, **ZLEPŠOVANIE**
 - sebarealizácia a celoživotné zdokonaľovanie sa tvorivými aktivitami a celoživotným vzdelávaním,
 - skvalitňovanie spoločného a verejného priestoru cez **aktivity sociálno-občianske či spolkové**,
 - „kultivácia“ domova cez **aktivity každodennej kultúry** (koníčky, kutilstvo, DIY a pod.),
 - „kultivácia“ cielená na **individuálnu psychickú a fyzickú spokojnosť**: aktivity spojené s wellness a regeneráciou, športovo-relaxačné aktivity.
- ◎ **tvorba, predvádzanie, distribúcia a uchovávanie výnimočných kvalít**
 - umelecká hodnota – oblasť umenia
 - historická hodnota – oblasť kultúrneho dedičstva
 - hodnota autenticity
 - hodnota zážitku a prežívaného

Ako sa kultúra podobá ľadovcu

Ak by kultúra nadobudla formu ľadovca, nad hladinou by sa ako viditeľná časť nachádzala len minimálna časť jeho objemu (cca 10 %).

Podstata kultúry ako komplexného a zložitého celku sa nachádza mimo empirickej skúsenosti – „pod vodnou hladinou“.

Podobne ako väčšina ľadovca, aj podstata kultúry každého spoločenstva je primárnym zmyslom skrytá.

„Poznať“ kultúru znamená rešpektovať fakt, že zmyslami vnímame len minimálnu časť ľadovca: podstate kultúry musíme **porozumieť**.

Ako si predstaviť kultúru?

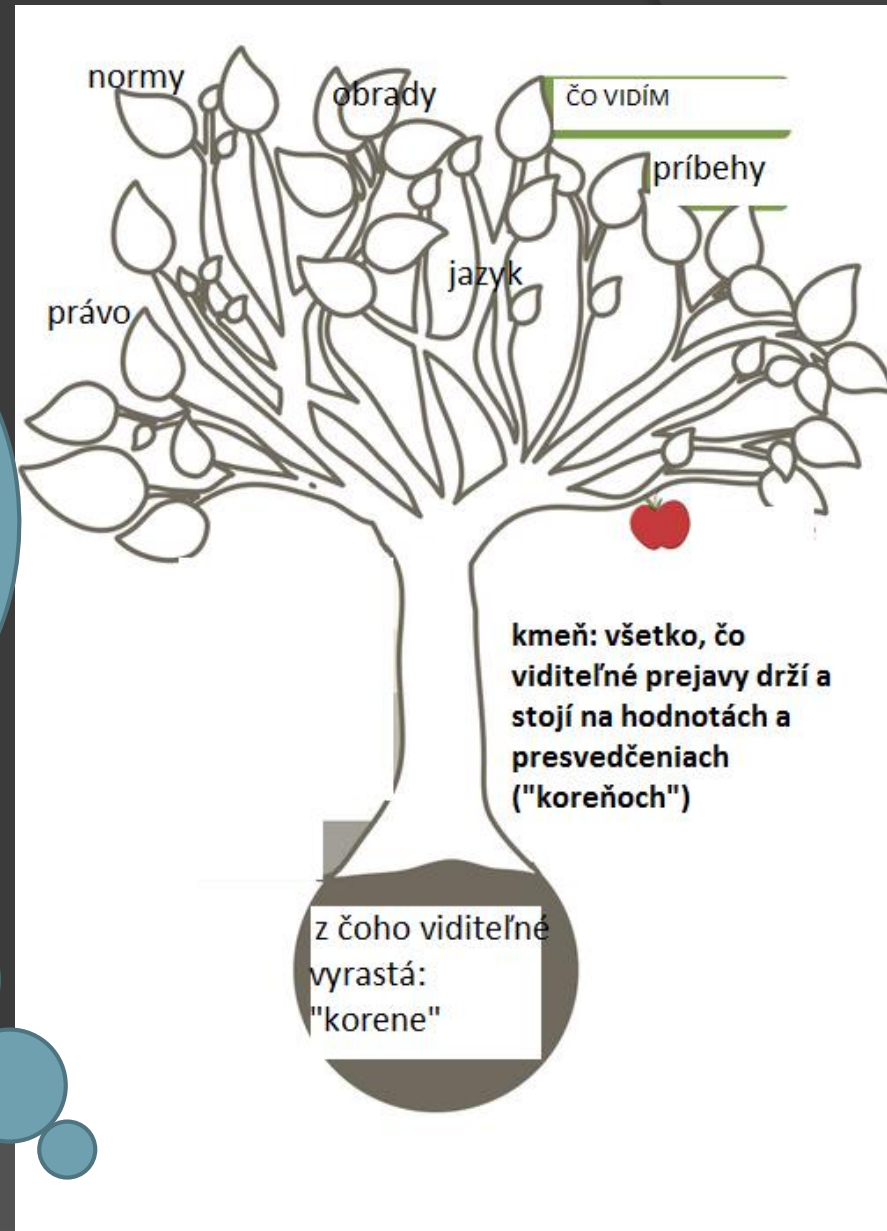
Prečo práve strom?

Kultúra je živá, mení sa a vyvíja.
Je potrebné sa o ňu starať. Človeku
prináša potešenie, ale stojí ho námahu.

Vyrastá z toho, čo už iní urobili/ vymysleli/
čo nám odovzdali ako dôležité.

Najčastejšie vidíme je korunu, konáre,
listy či kvety. Tie ale potrebujú kmeň, ktorý
ich nesie a korene, ktoré celý strom živia.
korene: nevidíme ich ale vieme, že tam
sú.

Nie všetko, čo tvorí kultúru, vidíme.

Viditeľné a neviditeľné: strom

Koruna stromu, jeho vetvy a listy sú najviditeľnejšie charakteristiky. Podobne ako v prírode sú pestré, odlišné, menia sa.

Kmeň predstavujú nepísané aspekty, princípy a regulatívy, ktoré spoločenstvo rešpektuje:

- tradíciou overené normy,
- očakávania a hodnoty.

Korene kultúry sú takzvané jadrové hodnoty (étos):

- dlhodobo vytvárané presvedčenia, určujúce hodnotové orientácie spoločenstva,
- predstavy súvisiace s náboženstvom, zákony lojality, vnímanie povinností, rodina a príbuzenstvo, spoločenstvo, štát, spojenectvá.
- Tieto hodnoty sú východiskom pre procesy, kedy si členovia spoločenstva uvedomujú „my“ a „oni“, identifikujú sa a zároveň si na ich základe vytvárajú „obraz sveta“ („svetonázor“).

Homogenita, heterogenita a kultúra

homogenita – rovnaké prvky

heterogenita – uvažujeme o
pestrości, odlišnosti,
rozmanitosti

Kultúra ako

- ⦿ živá aktivita
- ⦿ uskutočňovanie
- ⦿ dianie cez spoluúčasť (participáciu)
- ⦿ proces (DEJE SA) nie výsledok (ZOZNAM PRVKOV)
- ⦿ má základ v dialógu: **podnet - reakcia**

**Vedomá, formálna aj neformálna,
dobrovoľná aj „hravo vynútená“
kolektívna participácia**

Ako používame pojem **kultúra**

1. intuitívne : **tuším, čo je kultúra**
2. vedecky: **veda môže inšpirovať**
 1. každá vedecká disciplína môže mať vlastné prístupy
 2. napr. v spoločenských vedách
 - axiologická konceptualizácia: **K ako hodnota**
 - globálna konceptualizácia: **všetko čo vytvoril človek**
 - redukcionistická konceptualizácia: **čo „vylúčime“?**

3. rezortne:

- tento prístup používame najčastejšie

**Ministerstvo kultúry SR prostredníctvom programových,
koncepčných a strategických dokumentov**

Inštitúcie EÚ

Vyplýva z teórie niečo pre mňa?

**Nie všetko, čo tvorí kultúru,
vidíme.**

Kultúra sa stále mení: niečo zostáva (tradícia, hodnoty), niečo sa obmieňa pomaly a niečo naopak rýchlo (móda).

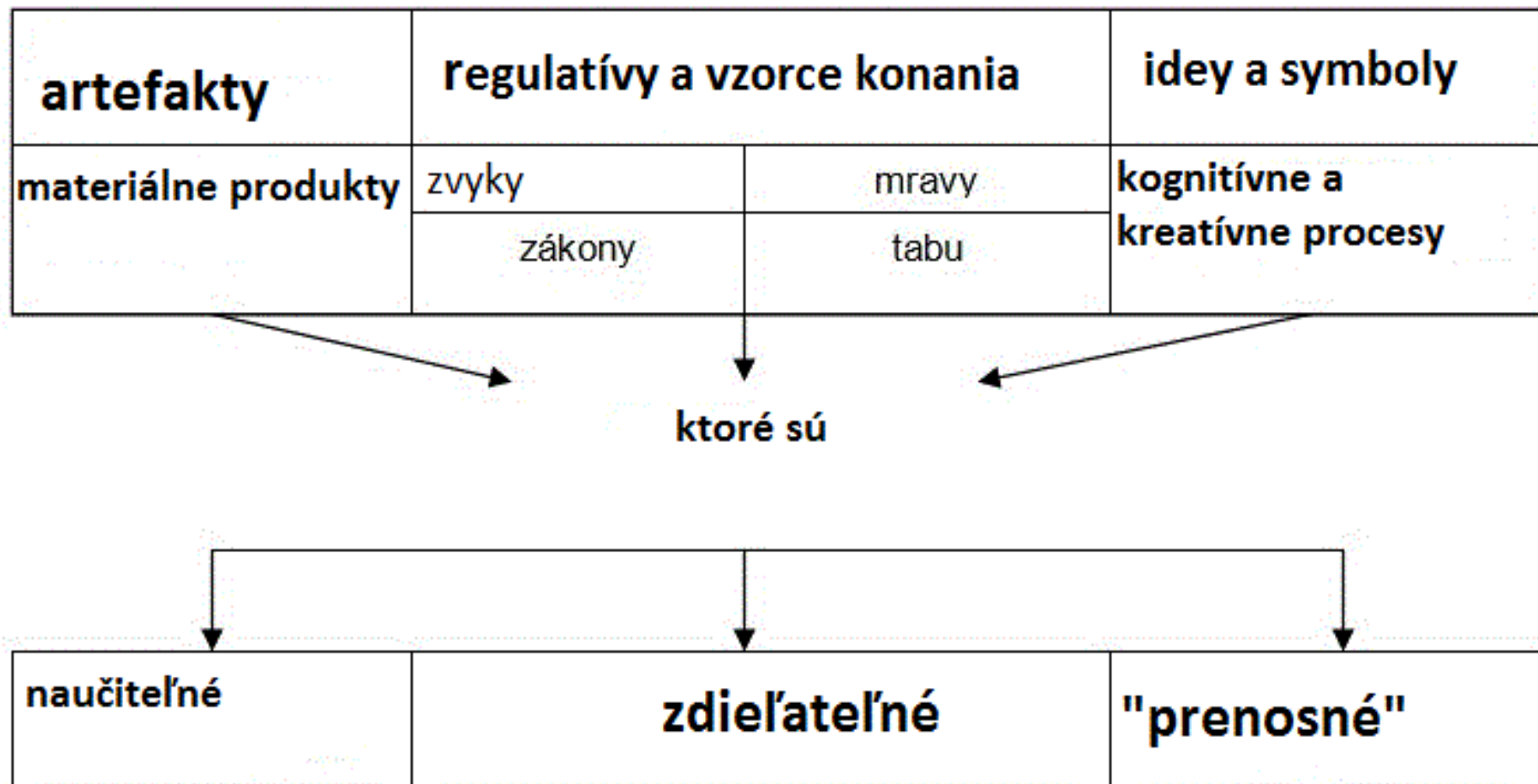
Kultúru tvoríme AKTIVITAMI: účasťou aj recepciou, kreativitou, šírením, odovzdávaním.

Vedel by som žiť bez kultúry?

Čo tvorí kultúru?

- ◉ Kultúra je jeden z najzložitejších systémov, ktoré existujú.
 - má obrovský nevyčerpatelný potenciál
 - nemá fixný zoznam súčastok
 - nikto nepoužíva všetky prvky kultúry (**kultúra je selektívna**)
- ◉ ako systém zastrešuje
 - všetky výtvory, idey, hodnoty, inštitúcie, symboly, poznatky a skúsenosti
 - aktuálne živé a uplatňované prvky
 - prvky, ktoré boli hodnotné a funkčné pre minulé spoločenstvá.

Kultúra obsahuje pestré prvky

- ⦿ kultúra nie je vrodená
- ⦿ **kultúra je naučená a naučiteľná**
 - človek sa môže integrovať do MNOHÝCH prostredízistili sme, že sa môžeme učiť priamym pozorovaním aj online:
- ⦿ kultúra je naučiteľná mnohými spôsobmi a z rozmanitých zdrojov
- ⦿ kultúra je „prenosná“:
sprostredkovateľná
 - medzi hranicami, medzi generáciami
 - v čase aj priestore

Zdieľateľnosť

- potreba sociálnych interakcií s inými je pre človeka kľúčová

komunikácia, kooperácia, participácia

- priamou účasťou: živá, autentická kultúra
- sprostredkovane: médiá
- digitálne

zhrnutie

Kľúčové funkcie kultúry v kultúrnej politike

"a tool to turn culture to fourth pillar of sustainable development"

- ◉ verejné služby (vrátane služieb kultúrnych) ako súčasť kvality života v liberálnych občianskych demokraciách
 - **resuscitácia a revitalizácia živej kultúry**
- ◉ udržateľný spôsob života
- ◉ kultivácia a uplatnenie ľudského potenciálu
 - ľudská dôstojnosť a kultúrne práva
 - sociálna súdržnosť
 - participatívnosť

Európska stratégia pre kultúru

- ⊙ Európa ako svetový líder v oblasti kultúry
 - široké chápanie kultúry: nielen tzv. vysoké umenia, ale aj bohatstvo a pestrosť kultúrneho dedičstva, pamiatok, atraktivít a atrakcií
 - autentická živá kultúra
 - rešpektujúca princípy kultúrneho pluralizmu
 - nediskriminizujúca
 - prístupná a otvorená
 - *„zažiť to, čo nás spája namiesto toho, čo nás oddeľuje“*

Kľúčové oblasti a priority

- ◎ **sociálny rozmer:** kultúra nás spája
 - príležitosti na aktívne zážitky
 - podpora mobility a odstraňovanie jej prekážok
 - dedičstvo ako naša spoločná hodnota
- ◎ **hospodársky rozmer:** kultúra ako ziskové odvetvie
 - podpora kreativity a inovácií
 - generovanie prostredia priaznivého pre kreativitu
 - podpora špecifických zručností
 - nové funkcie kultúrnej diplomacie

Čo odporúčajú experti?

- **zapojiť široké skupiny obyvateľov (participatívnosť)**
 - kultúra je svojou podstatou kolektívnou záležitosťou;
- **aktívna účasť na kultúre**
 - ako protiváha podujatí, v ktorých prevažuje pasívna recepcia
 - aktivizácia prijímateľov nadväzuje na inovované metodiky práce s návštevníkmi a publikom
 - spoločným rámcom je snaha sprostredkovať zážitok z tvorby či kreatívneho spolupodieľania sa na tvorivom procese a následné iniciovanie nového „postoja“ k živej kultúre
- **ÁNO pre „verejné dobro“, NIE pre komerčný zisk**
 - aktivity a iniciatívy orientované na návštevníka (financované prevažne z verejných zdrojov)
 - aktivity a iniciatívy orientovaných primárne na zisk, ktoré nie sú závislé na verejnej podpore ale naopak, ako súčasť kreatívnej ekonomiky generujú pomerne vysoký hospodársky zisk.

Kultúra 3.0: kultúra ako platforma komunit

- taliansky profesor ekonómie a kultúry Pier Luigi SACCO analyzoval fungovanie kultúry v „modernej dobe“

kultúra 1.0: éra podporovanej kultúry

kultúra 2.0: éra kultúry pre verejnosť

kultúra 3.0: éra kultúry pre komunity

Kultúra pred érou 3.0

PODPOROVANÁ kultúra

- funguje na princípe MECENÁŠSTVA
- kultúra ako exkluzivita pre elitu
- motorom kultúrnej produktivity je kapitál, ale kultúra negeneruje pridanú hodnotu

KULTÚRA PRE VEREJNOSŤ

- v úlohe mecenášov sú verejne aktívne osobnosti
- kultúra žije z podpory: **absorbuje zdroje generované inými oblasťami hospodárstva**
- **v snahe o zisk sa kultúra mení na spotrebný tovar**

KULTÚRA 3.0

- ⦿ kultúrna participácia je makroekonomickým ukazovateľom
- ⦿ kultúra generuje pre rozvoj **nepriame benefits**
 1. **sociálna súdržnosť a sídelná identita**
 2. **kreativita a inovácie**
 3. **kultivácia jednotlivca**
- ⦿ tzv. mäkké faktory regionálneho rozvoja
- ⦿ **rozvoj založený na kultúre** / *Culture Lead Development*

Princípy fungovania „novej“ kultúry

⊙ **otvorenosť**

- spôsob fungovania kultúry v občianskej liberálnej demokracii
- tolerancia – zníženie marginalizácie – nenadradzovanie

⊙ **komunitná participatívnosť**

- komunita: vzťahy založené na kontaktoch „z očí do očí“
- o dianie v takomto spoločenstve máme aktívny záujem

⊙ **stieranie hraníc medzi vysokou a nízkou kult**

- do kultúry patrí to, o čo máme záujem
- živá kultúra

⊙ **návštevník sa mení na účastníka a spolutvorcu**

Kultúra pre komunitu

- ⦿ generuje zisk, ale nejedná sa primárne o finančný kapitál
- ⦿ generuje inovatívne riešenia a pozitívne kvality (spokojnosť)
- ⦿ pasívnejšie formy recepcie nahradili aktívnejšie
- ⦿ spolupráca prináša **INOVATÍVNE** riešenia
 - malé kolektívy vo vzájomnej interakcii
 - komunikácia motivovaná spoločným záujmom
- ⦿ ochota prevziať zodpovednosť
 - udržateľný spôsob života predpokladá zodpovednosť

Zdieľanie ako kľúč

- ◉ vo svete, v ktorom sa informácie a znalosti neprivlastňujú, ale zdieľajú, nikto nevie všetko, ale každý člen komunity vie niečo
- ◉ zdieľaním sa poznatky a informácie akumulujú
- ◉ nové formy čerpajú z alternatívy, sú dynamické a kreatívne
 - existujú participáciou
 - prijímateľ – tvorca – producent
- ◉ zdieľanie, ustanovovanie a spolupráca: tieto kompetencie „klasické“ školy neponúkajú

Zdieľanie ako kľúč

Sociálne médiá umožňujú zdieľanie, cirkulovanie a odovzdávanie informácií vo virtuálnych skupinách. Tovary a služby, ktoré súvisia s efektívnym a produktívnym využívaním znalostí, podporujú kreativitu a aktívnu sebarealizáciu, majú v novej ekonomike vysokú pridanú hodnotu, pretože v konečnom dôsledku zvyšujú kvalitu ľudských zdrojov.

Produkčné reťazce v menšej miere zahŕňajú fyzickú manipuláciu so zdrojmi a fyzickými komoditami.

Európske kultúrne politiky

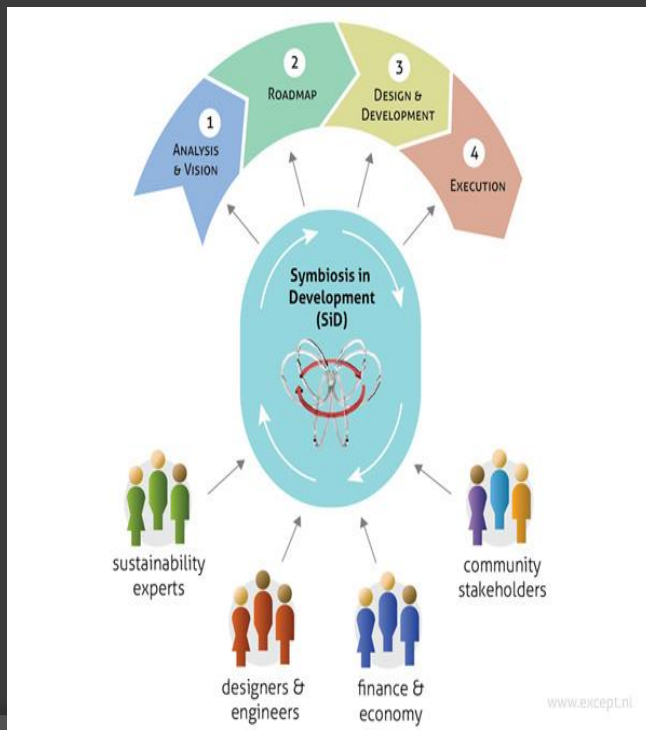
- nevyhnutnosť začleňovať problematiku kultúry do aktuálnych rozvojových politík.

Tzv. nová ekonomika kultúru považuje za rýchlo sa rozvíjajúce hospodárske odvetvie (kreatívna ekonomika).

V duchu nových prístupov je **autentická a živá kultúra na rovine miest a sídiel nositeľom konkurenčných výhod pre tie lokality a regióny**, ktoré si dôležitosť rozvoja kultúrnej dimenzie a komplexnej kultivácie ľudského environmentu uvedomujú.

Kam nasmerovať pozornosť?

- dostatočná ponuka a dostupnosť kultúrnych služieb,
- rešpektovanie potrieb a požiadaviek širokého spektra skupín obyvateľov,
- zlepšovanie kvality života v lokalite.

Ciel prístupu: **INTERAKTIVITA**

- **rozvoj ŽIVEJ KULTÚRY**
- podpora inovatívnych riešení
- rozvíjanie kreativity v prostredí ľudských sídiel
 - obyvatelia si svoje sídla (a ich parcializované časti ako sú mestské štvrte, suburbánne zóny) privlastňujú:
 - cez symbolické konanie
 - obývajú ho a identifikujú sa s ním a **následne sa obyvatelia transformujú na KOMUNITU**

Aktéri živej kultúry

- ⊙ **participujú na verejnom spoločenskom, kultúrnom či občianskom živote daného miesta**
- ⊙ **ponúkajú spoločenstvu aktivity v kultúre**
 - **vrátane ekonomických**
 - **spojené so šírením kultúry a kultúrnych tovarov a služieb v bohatom a rozmanitom spektre**

Ako sa prejavujú?

- ⊙ **udržiavajú pri živote jedinečné miestne tradície,**
- ⊙ **revitalizujú a oživujú zabudnuté obyčaje či prvky obradovej kultúry,**
- ⊙ **iniciujú vznik nových kultúrnych foriem, ktoré si spoločenstvo môže osvojiť a vnímať ako autentické, prirodzené.**

Kto je aktérom živej kultúry?

- ◉ v rámci sídelných spoločenstiev sú to **samotní občania**
 - starousadlíci a všetky skupiny rezidentov
 - aj sídelné spoločenstvá **sú segmentované**
- ◉ miestne záujmové organizácie (napr. spolky)
- ◉ neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby,
- ◉ lokálne pôsobiace zriaďované inštitúcie v oblasti kultúry
 - knižnice, osvetové strediská a osvetové zariadenia vrátane hvezdární a planetárií,
- ◉ nezriaďovaná kultúra
- ◉ kreatívne osobnosti
- ◉ **základňa dobrovoľníkov a pravidelných návštevníkov aktivít a podujatí.**

Myslieť kulturologicky

- Myslieť v súvislostiach a systematicky
- Zohľadňovať človeka – spoločnosť – kultúru v kontexte doby a prostredia
- Myslieť na skutočných ľuďoch
- Vedieť, kedy zovšeobecňovať a kedy konkretizovať
- Mať postreh, byť kreatívny, neprehliadať veci
- Rešpektovať odlišnosti, ale nenadradzovať ich